O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
XALQ TA’LIMI VAZIRLIGI

SURXONDARYO VILOYATI XALQ TA’LIMI
XODIMLARINI QAYTA TAYYORLASH VA ULARNING
MALAKASINI OSHIRISH HUDUDIY MARKAZI

ZAMONAVIY JAMIYATDA FAN VA TA’LIMNING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI: MUAMMO VA YECHIMLAR

XALQARO ONLAYN ILMIY-AMALIY

KONFERENSIYA MATERIALLARI

TERMIZ-2021

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ

СУРХОНДАРЁ ВИЛОЯТИ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ХОДИМЛАРИНИ ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШ ҲУДУДИЙ МАРКАЗИ

“ЗАМОНАВИЙ ЖАМИЯТДА ФАН ВА ТАЪЛИМНИНГ РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ: МУАММО ВА ЕЧИМЛАР” МАВЗУСИДАГИ ХАЛҚАРО ОНЛАЙН ИЛМИЙ-АМАЛИЙ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

(2021 йил 19 октябрь)

MATERIALS OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL ONLINE CONFERENCE ON TOPIC “PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF SCIENCE AND EDUCATION IN MODERN SOCIETY: PROBLEMS AND SOLUTIONS”

(october 19, 2021)

МАТЕРИАЛЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ «ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ»

(19 октября, 2020 г.)

ТЕРМИЗ – 2021

Ушбу тўпламдан халқаро таълим тизимида математика, табиий йўналишдаги фанлардан саводхонлик даражасини ривожлантиришнинг инновацион методларини ишлаб чиқиш ва амалиётга жорий этиш, мактабгача ва бошланғич таълимининг илғор миллий ҳамда хорижий тажрибалар билан қиёсий таҳлили, халқаро баҳолаш дастурларини таълим жараёнига жорий этиш бўйича илғор тажрибаларни оммалаштириш ва унинг асосида таълим муассасалари учун тавсиялар ишлаб чиқиш, таълим олувчиларни халқаро баҳолаш дастурларида самарали иштирок этишларига психологик тайёрлаш масалаларига доир мақола ва тезислар ўрин олган.

Масъул муҳаррир:

Умарали Қодиров – *Сурхондарё вилояти халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази директори, психология фанлари доктори, профессор в.б.*

Таҳрир ҳайъати:

Илҳом Ҳожибоев – *ўқув ва илмий ишлар бўйича директор ўринбосари*

Бахром Умаров – *"Тилларни ўқитиш методикаси" кафедраси мудири*

Ойгул Бердиева – *"Аниқ ва табиий фанлар методикаси" кафедраси мудири, педагогика фанлари номзоди, доцент*

Комил Авазов – *"Ижтимоий-иқтисодий фанлар методикаси" кафедраси мудири, сиёсий фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD)*

Абдуназар Саломов – *"Мактабгача, бошланғич ва махсус таълим методикалари" кафедраси мудири, педагогика фанлари номзоди, доцент*

Ҳанифа Бердиева – *"Амалий фанлар ва мактабдан ташқари таълим методикаси" кафедраси мудири, педагогика фанлари номзоди*

Марҳабо Мамадалиева – *"Педагогика, психология ва таълим технологиялари" кафедраси мудири*

Замира Сафарова – "*Тилларни ўқитиш методикаси" кафедраси катта ўқитувчиси.*

Тақризчилар:

Сайфулла Турсунов – Термиз давлат университети кафедра мудири, тарих фанлари доктори, профессор.

Маманазар Жумаев – Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети "Бошланғич таълим фанлари" кафедраси профессори, п.ф.н.

Сурхондарё вилояти халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази илмий-методик кенгашининг 2021 йил 15 октябрда ўтказилган навбатдан ташқари 4/1-сонли йиғилишининг қарори билан нашрга тавсия этилган.

Тўпламдан ўрин олган мақолаларнинг савияси, сифати ва илмий далилларнинг ҳаққонийлиги ҳамда мазмуни учун муаллифлар масъулдир.

© *Сурхондарё ВХТХҚТМОҲМ, 2021.*

МАКТАБГАЧА ЁШДАГИ БОЛАЛАРНИНГ ИЖТИМОИЙ ПСИХОЛОГИК МОСЛАШУВ ШАКЛЛАНИШИДА ПСИХОКОРРЕКЦИЯ МЕТОДЛАРИНИНГ ЎРНИ

Ҳакимова Фазолат Хошимовна,
Бухоро давлат университети "Психология" кафедраси ўқитувчиси

Ўзбекистон Президенти Ш.М.Мирзиёев "Болалар бизнинг келажагимиз, Мактабгача таълим ташкилотлари эса эртанги кунимизга заминдир" деб ўз стратегик чиқишларида айтиб ўтганлар ва шу кунгача мактабгача таълим ташкилотларида тубдан ислоҳотлар олиб борилди. Болаларни ҳар томонлама ҳам маънан ҳам руҳан ҳам жисмонан комил инсон бўлиб шаклланишида мактабгача таълим ташкилотларининг ўрни каттадир.

Шунинг учун ҳам Мактабгача таълимда болаларнинг ижтимоий психологик мослашувида, шахсининг шаклланишида психокоррекция методларидан кенг кўламда фойдаланиш даркор. Бола шахсининг психик ривожланиши ва унинг шаклланиши мураккаб тадқиқот жараёнидир.Бу жараёнда психик ривожланишда қабул қилинган меъёрларга мос келмайдиган ривожланишлар бўлиши мумкин ва буни тўғрилашга психокоррекция ёрдамга келади.

Психокорекция ўзи нима ва қандай турлари бор.

Психокоррекцион тадбирлар ривожланишдаги оғишларни тўғрилашга йўналтирилган ва бу усулдан асосан болалар, ўқувчилар ва ёшларда қўлланиляпти. Болага ўтказиладиган хар қандай психологик таъсир фақатгина ортда қолган босқични коррекция қилишгагина қаратилган бўлмай, ортда қолишни олдини олишга, ўйғун ривожланишга йўл очишга қаратилган бўлиши лозим.

Умуман олганда,коррекцион ривожлантирувчи дастур 3 та вазифани бажариши лозим:

1. Коррекцион бузилиш ва ортда қолишни тузатиш.
2. Профилактик –бузилиш ва ортда қолишни олдиндан аниқлаш.
3. Ривожлантирувчи-тараққиёт мазмунини бойитиш, оптималлаштиришга қаратилганлик.

Шу 3 та дастурни биргаликда олиб борилиши кутилган натижаларни бериши мумкин.

Психокоррекция ҳам кенг тармоқли бўлиб ўз ичига арт терапия, мусиқа терапия, ўйин терапия, эртак терапия, психогимнастика кабиларни олади. Шулардан биз мактабгача ва бошланғич мактаб ёшидаги болалар учун фойдали бўлган эртак терапия ҳақида тўхталамиз.

Эртак терепиянинг ўзи нима?

Эртак терапия юқорида айтганимиздек,психокоррекция методларидан бири яни психотерапия курси бўлиб, унда терапевтик таъсирга эришиш учун ихтиро килинган ҳикоялар(эртаклар) қўлланилади.

Эртак терапиянинг пайдо бўлиш тарихига назар соладиган бўлсак, биринчи маротаба XX асрнинг 60-70 йилларида М. Эриксон томонидан асослаб берилган. Россияда эртак терапия усули 90 йилларнинг бошидан И.В.Вачков, Д.Ю.Соколов, С.К.Нартова-Бочавер томонидан қўлланила бошланди. Ҳозирги кунда Махалий психологлар,ўқитувчилар: М.Осорина, Э.Лисина, Э.Петрова, Т.Азовтсев, И.Вачков, Т.Д.Зинкевич ва уларнинг аксариятлари ўзлари учун эртак терапевтик жараёнлар учун эртакларни ишлаб чиқиш ва ишлаш усулларини таклиф қилишди.

Эртак терапиянинг бир неча турлари мавжуд булар:

1. Дидактик
2. Психотерапевтик
3. Медитатив
4. Психологик
5. Психокорекцион

Бу усулларнинг ҳар биридан боланинг ички кечинмалари,характери, ҳолатидан келиб чиққан ҳолда қўлланилади.

Эртак терапия ёрдамида кўплаб касссаликлар ва салбий одатлардан осонлик билан қутилиш мумкин ва даволовчи таъсирга эга эканлиги билан ҳам юқори баҳоланмокда.

Эртак терапиянинг ҳар бир турига алоҳида тўхталиб ўтамиз.

Дидактик эртак терапия – Бу ўкиш энг оддий ва осон тури.Улар мактабгача ва бошланғич мактаб ёшидаги болалар билан ишлашда қўлланилади. Бундай эртакларнинг вазифаси мисоллар ёрдамида кўникмаларни етказиш ва янги билимларни ўргатиш. Бундай терапевтик ҳикоялар қаҳрамонлари оддий вазифаларни бажарадилар ва бу маҳорат нима учун жуда муҳимлигини тушунтирадилар. (қандай қилиб йўлни кесиб ўтиш, идишларни ўз-ўзидан ювиш, хушмуомала бўлиш, ўйинчоқларни тозалаш ва бошқалар).

Психотерапевтик - бу эртакнинг энг чуқур ва энг самарали тури.Ушбу ҳикоялар болаларга қўрқувни енгишга, руҳий-эмоционал шикастлардан омон қолишга, қийин ҳаётий вазиятдан чиқишга ёрдам берадиган донолик билан тўлдирилган. Психотерапевтик эртакларнинг аксарияти маънавий ва диний манбалар асосида яратилган.

Медитатив эртак - энг қийин эртак терапия арсеналидир. Бу мантиқий тузилмани ва аниқ ҳикоя чизиғини талаб қилмайди. Асосий шарт ёрқин тасвирлардан фойдаланиш. Болаларни максимал қизикиш ва контсентрация туфайли эртакка ботириш жуда муҳимдир.

Психологик эртак - бу эртак тури хам дидактик эртак сингари болага хаёлий қаҳрамонлар мисолида тўғри хулқ атворни ўргатади.

Аммо дидактик вариант ҳаётнинг ҳар кунги томонига тегишли бўлса, унда психологик вариант шахсий ўсиш соҳасига таъсир қилади. Бу эртакда ривоят қилувчи юқори тоифаларга киради, яхшилик ва ёмонликнинг намоён бўлиши, нима учун бошқаларни севиш, нега бу жуда муҳим ва ўзида бор бўлган нарсаларни қадрлашни ўргатади.

Психокорекцион эртак бу одамнинг ҳатти ҳаракатларини ўзгартирадиган хаёлий ҳикоя. Бундай эртаклар ҳар доим таққослашга асосланган. Биринчи ҳолда, қаҳрамон “ ёмон” ҳаракат қилади яъни самарасиз кейин тингловчига қаҳрамон хатти - ҳаракатининг алтернатив модели кўрсатилади. Натижада, бола нафақат ота-онасиниг зерикарли маърузасини тинглайди балки ўзи тинглаган материалга асосланиб, ўзини қандай тутиш кераклиги тўгрисида хулоса қилади.

Бундай эртаклар болаларнинг ўзига бўлган ишончини оширади ҳаётга бўлган муносабатини ижобий томонга ўзгартиради, муаммоли вазиятлардан осон чиқиб кетишда ва ўзини бошқаришда ёрдам беради.

Ҳозирги кунда асабий, ўзига ишонмайдиган, қўркоқ, хавотирлиги кучли бўлган, урушқоқ, нутқида нуқсони бор бўлган болалар билан ишлашда уларда бу жараёнларни корекция қилишда эртак терапиядан кенг қўлланилмокда ва бу усул ижобий томонга ўз фойдасини кўрсатмоқда. Бу усулни мактабгача таълим ташкилотларида ва бошланғич мактаб ёшидаги болалар учун ҳам кенг тарғиб қилинса фойдадан холи булмас эди. Чунки болаларнинг асосий вақти мактабгача таълим ташкилотларида ва мактабда ўтади.

Мактабгача таълим пед тарбиячилари ва ўқитувчи, ота-оналар учун машҳур чет эл психологлари Н.И. Козлов, И.В. Вачков ва бошқалар томонидан эртак терапия тўпламлари чиқарилган ва бундай тўпламларда тирноқ тишлайдиган, ширинликхўр, энурез (сийғок), ичи қотадиган, гап қайтарадиган, телевизор кўп кўрадиган, қўл сўриш, ўжар, нерв касалликлари бор болаларни улардан бундай одатларини коррекция қилувчи ҳикоялар жамланган.

УЗЛУКСИЗ ТАЪЛИМДА МАЛАКАЛИ КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШДА УЗВИЙЛИК ВА УЗЛУКСИЗЛИКНИ ТАМИНЛАШ ҲАМДА УЛАР ЎРТАСИДАГИ ҲАМКОРЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ

Хасанова Юлдузхон,
Низомий номидаги ТДПУ

Аннотация: *Мақолада узлуксиз таълимнинг мазмун-моҳияти, уни ташкил этиш шакллари ва тамойиллари ҳамда глобаллашув шароитида рақобатбардош кадрлар тайёрлашда узлуксиз таълимнинг инсонларнинг шахсий ва касбий ривожланишдаги тутган ўрни ва аҳамияти ёритилган. Шунингдек, республикамизда узлуксиз таълим тизимини ислоҳ этиш тенденциялари таҳлил қилиниб, тавсиялар берилган.*

Калитли сўзлар: *таълим, узлуксиз таълим, “узлуксиз таълим” концепцияси, узлуксиз таълим тизими, таълим шакллари, ҳаёт давомида таълим олиш, инновацион жамият.*

МУНДАРИЖА

ЯЛПИ ЙИҒИЛИШ

Ғ.Б.Шоумаров. Проблемы и решения развития науки и образования в Узбекистане.. 5
У.Д.Қодиров, А.Э.Турахонов. Педагогларда ўзгаришларга мослашувчанлик шаклланишининг омиллари... 10
Е.В.Мороз. Инновационные методы обучения в преподавании истории политических и правовых учений.. 16
I. Sekret. Students' evaluation of teaching: international practices from the students' perspectives.. 22
М.А.Абрамова. Социокультурный факторы цифровизации образования.. 27
A.Kurudirek, **H.Kurudirek.** On axiom from non-euclidean geometric perspective.. 30
Ф.Фаттоев, Ж.Разақов. STEAM технологияси – келажак таълими........... 34

1-ШЎЪБА
ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ЖОРИЙ ЭТИШ: МУАММО ВА ЕЧИМЛАР

М.Юнусов. Раҳбарнинг ОАВ билан ишлаш маданияти.............................. 37
Д.Р.Рахматуллаева. Малака ошириш жараёнида замонавий таълим технологияларини қўллаш.. 42
Д.Б.Атажанова. Рақамли технологиялар шароитида ўқувчиларни масофавий касбга йўналтириш.. 45
З.Г.Каримова. Таълимни ахборотлаштиришда бўлажак касб таълими ўқитувчиларини тайёрлаш услуллари... 48
Ж.М.Қаршиев. Сунъий интеллект ва унинг таълимдаги ўрни.................. 52
Н.Н.Худойбердиев, Д.Х.Очилдиева. Умумтаълим мактаб ўқитувчиларининг ахборот компетентлигини такомиллаштиришда хорижий тажрибалар.. 55
Д.И.Хўжамбердиева. Таълим тизимида рақамли технологиялардан фойдаланишнинг аҳамияти.. 58
Ж.Х.Разақов. Умумтаълим мактабларида рақамли технологиялар ва масофавий таълимдан фойдаланиш масалалари.. 61
Н.М.Зиёдуллоев. Мактаб кимё таълимида рақамли технологиялардан фойдаланишнинг амалий аҳамияти.. 65
Ҳ.С.Гулматова. Ўқувчи-ёшлар тафаккурини ривожлантиришда ахборот-коммуникация ва инновацион технологиялар.. 69
З З.Бакаев, Т.О.Авезов. Таълим тизимида рақамли технологияларни жорий этиш: муаммо ва ечимлар... 71
Г.Э.Эргашева. Малака ошириш жараёнида замонавий ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланишни ўрганишнинг аҳамияти.. 73

педагогик тамойиллари... 1509
Ф.Х.Ҳакимова. Мактабгача ёшдаги болаларнинг ижтимоий психологик мослашув шаклланишида психокоррекция методларининг ўрни............... 1513
Ю.Хасанова. Узлуксиз таълимда малакали кадрлар тайёрлашда узвийлик ва узлуксизликни таминлаш ҳамда улар ўртасидаги ҳамкорликни ривожлантириш омиллари.. 1515
Д.Д.Шарипова Развитие здоровьесберегающей компетенции у будущих педагогов... 1520
E.S. Eshov, M.E.Sattorov. Problems of psychological control of preparation of young athletes.. 1522
О.Э.Эшмурадов. Болани мактабга тайёрлашда психологик тренинглардан фойдаланиш.. 1526
Г.С.Яндашева. Олий таълим ташкилотларида талабаларнинг креатив кўникмаларини ривожлантириш... 1529
П.Г.Тогаялиева. Таълим жараёнида самарали натижаларга эришишнинг муҳим жиҳатлари.. 1536
Ғ.М.Эргашов. Дарсларини замонавий талаблар асосида ташкил этиш технологияси... 1540
Б.Ш.Фозилова. Дарс сифати ва самарадорлигини ошириш йўллари... 1544
Ў.Тиловов. Ўқувчи ёшлар тафаккурини ўстиришда интерфаол усуллардан фойдаланишнинг аҳамияти.. 1548
Р.Х.Поянова. Дарс сифати ва самарасини оширишда замонавий педагогик технологияларнинг ўрни ва улардан фойдаланиш йўллари... 1551
Ф.Ч.Норбоев. Педагоглар инновацион фаолиятида юзага келадиган субъектив қийинчиликлар: турлари, манбалари... 1556
А.Ш.Хасанов, А.Э.Турахонов. Педагог кадрлар фаолиятининг психологик тавсифи.. 1558
М.К.Исмаилов. Бўлажак ўқитувчиларда саноген тафаккурни ривожлантиришнинг ижтимоий-педагогик омиллари................................. 1563
Д.Гуламова. Юридик фанларни ўқитишда креатив педагогик фаолиятидан фойдаланишнинг ўзига хос компонентлари.......................... 1572
З.А.Бегимқулов, Н.Н.Нарзиева Спорт турлари бўйича тренер-ўқитувчининг ижтимоий-маданий компетентлигини ривожлантиришнинг ўзига хос хусусиятлари.. 1574
Н.М.Сапиева. Ҳозирги инновацион ривожланиш даврида ўқитувчи ролини ошириш муаммо ва ечимлари... 1579
З.С.Барноева. Олий таълим муассасаларида таълимнинг сифати ва самарадорлигини оширишнинг аҳамияти.. 1583
С.Мирзақулова. Таълим интеграцияси ўқувчиларда ижодий фикрлашни ривожлантиришдаги асосий омилдир... 1587
М.Суюнова. Мамлакатимизнинг ривожланган мамлакатлар қаторида бўлишида фан ва таълим тараққиётининг ўрни.. 1589